

Evoluce člověka

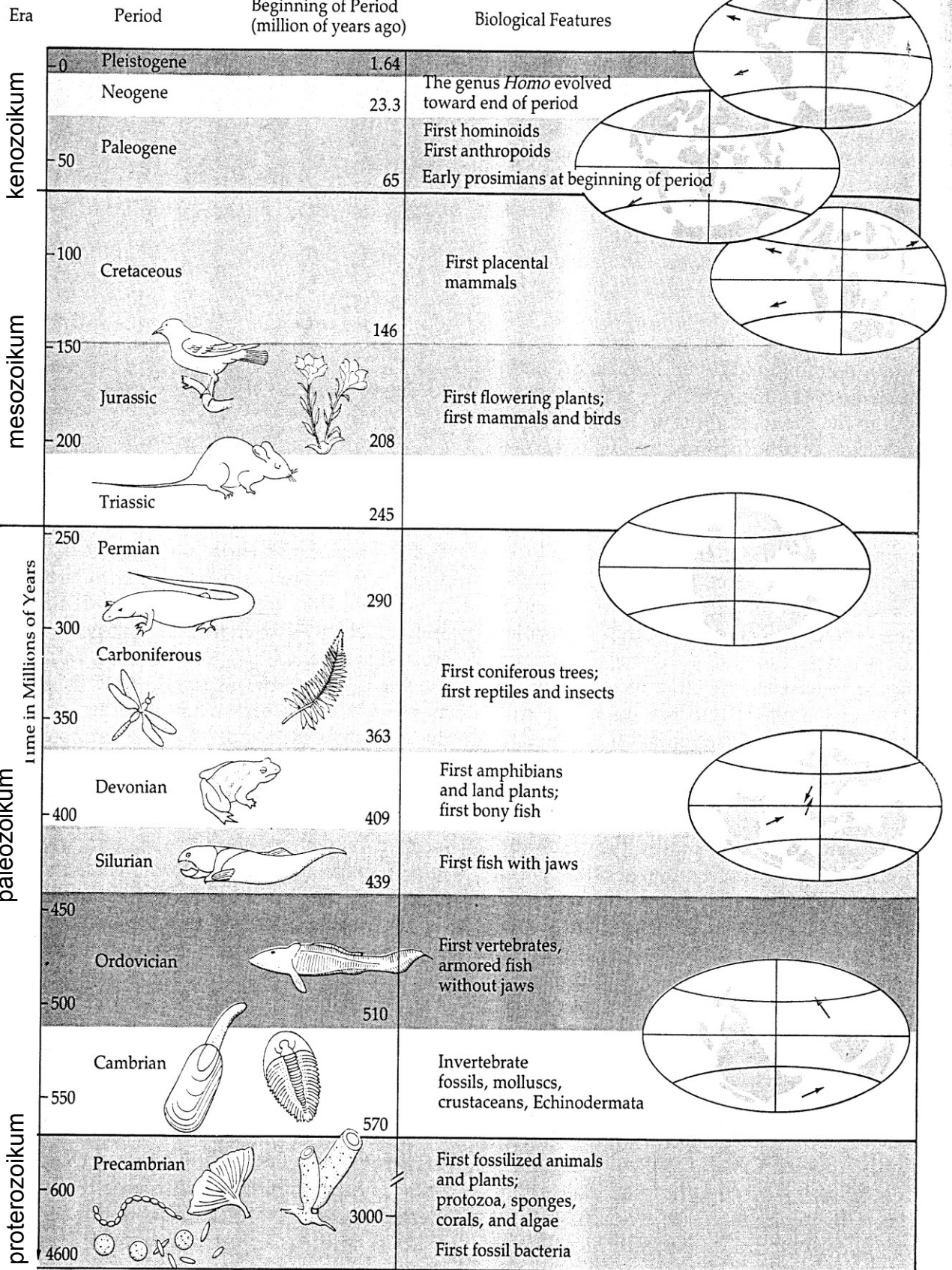
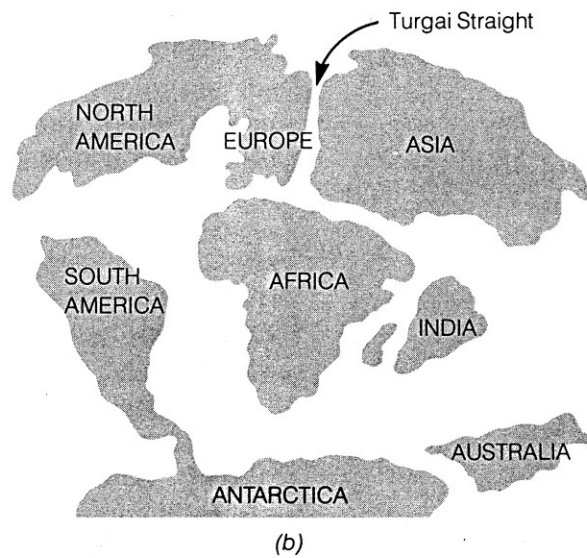
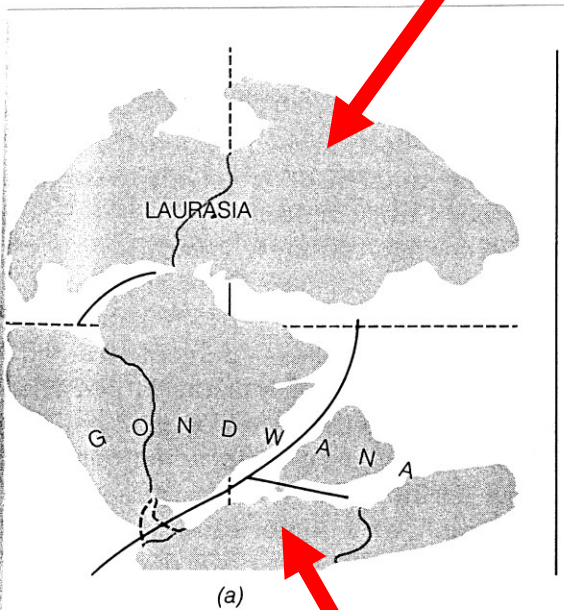

FIGURE 8-11 The geological time scale.

Na začátku druhohor byly Severní kontinenty - Severní Amerika, Grónsko, Evropa, Asie – spojeny v jeden kontinent **Laurasii**

jižní kontinenty – Jižní Amerika, Afrika, Austrálie, Antarktida a Indie - byly spojeny v pevninu zvanou **Gondwana**

Koncem druhohor v karbonu a permu se spojily v jedinou pevninu zvanou **Pangea**

V třetihorách se kontinenty od sebe začaly vzdalovat a současného postavení dosáhly na konci tohoto období.

Éra	Perioda	Čas v mil. let	Epocha	Kulturní stupeň	Kulturní období	
K E N O Z O I K U M	kvartér	0,01	holocén	neolit	azilien	
			(svrchní)	mladý	magdalénien solutrén gravettien aurignacien chatelperonien	
		střední		moustérien		
		pleistocén (střední)		paleolit (starý)	↑	↑
			0,04		levalloisien clactonien	
		0,15	(spodní)	↑	↑	
		0,5				acheuléen
		1				
		terciér	2	pliocén		oldowan
			5	miocén	hominoidi, vznik hominidů	
	25		oligocén	antropoidní primáti, vznik hominoidů		
	35		eocén	poloopice, vznik antropoidních primátů?		
	53		paleocén	praprimáti, poloopice		
	65					

Pleistocén dělíme na známé doby ledové a meziledové

Geologické období		Kontinentální zalednění sev. Evropy	Horské zalednění Alp	Stáří (miliony let)
Holocén				0,0117
Pleistocén	Svrchní	Weichsel (glaciál)	Würm	0,126
		Eem (interglaciál)	Riss/Würm	
	Střední	Saale (glaciál)	Riss	0,781
		Holstein (interglaciál)	Mindel/Riss	
		Elster (glaciál)	Mindel	
		Cromer (několik gl. a igl.)	Haslach	
		Günz/Mindel		
		Günz		
	Spodní (kalabr)	Bavel (několik gl. a ingl.)	Donau/Günz	
		Menap (glaciál)	Donau	
Waal (interglaciál)				
Spodní (gelas)	Eburon (glaciál)		1,806	

Evoluce člověka je systematická antropologická disciplína

Skládá se ze dvou oblastí:

1. Snaží se zrekonstruovat a pochopit evoluci vývojové linie táhnoucí se od nejstarších praprimátů, kteří se objevili někdy v paleocénu, před 65 miliony let, až k recentní lidské populaci, tedy současnému Homo sapiens sapiens.

Evoluce je definována jako změna genofondu populace za určitý čas. Gen je dědičnou jednotkou, která může být přenesena beze změny po mnoho generací. Genofond populace je soubor všech genů populace nebo jednoho druhu.

Populace se vyvíjí, to znamená, že dochází ke změnám v jejím genofondu. Pokud chceme pochopit principy evoluce, musíme se na populaci dívat jako na soubor jedinců, z nichž každý nese různé znaky.

Pro studium evolučních procesů používáme nástroje a metody populační genetiky.

Paleoantropologie se snaží zachytit tyto evoluční vztahy podobně jako tak činí jiné systematické přírodovědné systematické disciplíny např. systematická botanika nebo zoologie v případě rostlin a živočichů.

Na rozdíl od klasických systematických věd, se zabývá také rekonstrukcí schopností jednotlivých stádií člověka, při níž také využívá poznatků z etologických výzkumů primátů a etnologických výzkumů recentních lovců a sběračů a jejich způsobu života a využívá rekonstrukce životního prostředí ve studovaných obdobích, což umožňuje studium migrací a osídlení jednotlivých kontinentů.

Bohužel možnosti paleoantropologie jsou mnohem omezenější než u ostatních systematických disciplín, protože pracuje s fosilními nálezy, které jsou objevovány díky náhodě.

Pro studium evoluce člověka jako takové jsou využívány klasické postupy populační genetiky.

2. Oblastí je taxonomie a systematika paleoantropologických nálezů

Biologická klasifikace se netýká evoluce a evolučních vztahů. Pouze zařazuje organismy do systému živočichů na základě jejich anatomických podobností a rozdílů.

V evoluci člověka postupujeme u většiny taxonů, na základě studia morfologických znaků paleoantropologických nálezů – tedy kosterních pozůstatků a zubů. Jejich morfologické znaky porovnává navzájem, dále je srovnává se znaky recentního člověka a současných i vymřelých lidoopů.

Výjimkou jsou skupiny *Homo sapiens neanderthalensis* a *Homo sapiens sapiens*, u nichž se badatelé pokouší o využití metod molekulární taxonomie.

Toto se také týká studia vzdálenosti recentní populace a našich nejbližších příbuzných, primátů.

Z výše uvedených důvodů je velmi důležité, aby každý kdo se problematikou systematického studia člověka a jeho předků zabývá, měl znalosti z oblasti systematického třídění organismů a znal specifika systematického třídění člověka.

Jako první zařadil do zoologického systému člověka Carl Linne (1707-1778)

V 10. vydání *Systaema Naturae* z roku 1758 (kde poprvé uvádí vědecké názvy) řadí na vrchol zoologického systému *Homo sapiens*

Klasifikoval na základě barvy kůže, povahy, tvaru těla, způsobu obživy a geografického výskytu.

Definoval poddruhy *Homo sapiens*

Homo sapiens europaeus - bílý, klidný, chytrý, modrooký, citlivý, sangvinik, dbalý zákonů.

Homo sapiens afer - černý, líný, haštěřivý, flegmatik, jednající podle momentální nálady.

Homo sapiens asiaticus - žlutý, rýpavý, důstojný, kočovný, melancholik, v jednání nevypočitatelný.

Homo sapiens americanus - rudý, čestný, choleric, řídící se instinkty.

Homo sapiens ferus - člověk divoký.

Šest variet *Homo sapiens monstrosus*, kam řadil podivné, deformované lidi.

V této době však pořád převládá ve společnosti a tedy i ve vědecké komunitě názor, že člověk byl stvořen. Darwinova evoluční teorie (1859) a Mendelovy zákony (publikace 1866, znovuobjevení 1900) čekají na svůj objev ještě 100 let.

Linnéovský systém má pyramidální strukturu

Každá vyšší kategorie zahrnuje jednu a více kategorií nižších.

Tyto kategorie mají své ustálené názvy. Obecně je nazýváme **taxony** z řeckého taxis, uspořádání.

Taxon je definován jako skupina organismů na kterékoli úrovni v systému .

Nejnižší úrovní systému je druh. Pouze tento taxon je považován za přirozený a skutečný. Ostatní, vyšší, taxony jsou vytvořeny uměle člověkem. To samé lze říci o poddruhu, který se v systému vyskytuje.

Sytém má minimálně sedm úrovní třídění, v praxi se používají další taxonomické jednotky, takže může dosáhnout více úrovní.

říše	říše	
kmen	kmen	
	podkmen	
	nadtřída	
třída	třída	
	podtřída	
	kohorta	
	nadřád	
řád	řád	
	podřád	
	infrařád	- ini
	nadčeleď	- oidea
čeleď	čeleď	- idae
	podčeleď	- inae
rod	rod	
	podrod	
druh	druh	binominální název
		(rodový a druhový)
	poddruh	

Zařazení člověka do zoologického systému

Řád:	Primates - primáti - nehetnatci
Podřád:	Anthropoidea - vyšší primáti
Infrařád:	Parapithecoidea
Infrařád:	Platyrrhini – ploskonosí
Infrařád:	Catarrhini – úzkonosí
Nadčeleď:	Cercopithecoidea – kočkodani – opice
Nadčeleď:	Propliopithecoidea – propliopitéci
Nadčeleď:	Oligopithecoidea – oligopithéci
Nadčeleď:	Pliopithecoidea - pliopithéci
Nadčeleď:	Hominoidea -
Čeleď:	Oreopithecidae
Čeleď:	Proconsulidae – prokonsulovití
Čeleď:	Dryopithecidae – dryopithékovití
Čeleď:	Hylobatidae - gibbonovití
Čeleď:	Pongidae – lidoopovití, orangutanovití
Rod:	Pongo - orangutan
Rod:	Pan – šimpanz
Rod:	Gorilla - gorila
Čeleď:	Hominidae – hominidi
Podčeleď:	Australopithecinae – australopithecorodí
Rod:	Australopithecus
Druh:	Australopithecus africanus
Druh:	Australopithecus afarensis
Druh:	Australopithecus anamensis
Druh:	Australopithecus bahrelghazali
Druh:	Australopithecus robustus
Druh:	Australopithecus crassidens
Druh:	Australopithecus boisei
Druh:	Australopithecus aethiopicus
Rod:	Ardipithecus
Druh:	Ardipithecus ramidus
Podčeleď:	Homininae - hominini
Rod:	Homo – člověk
Druh:	Homo habilis
Druh:	Homo ergaster
Druh:	Homo rudolfensis
Druh:	Homo erectus
Poddruh:	Homo e. erectus – č.v.trinilský
Poddruh:	Homo e. modjokertensis č.v. modjokertský
Poddruh:	Homo e. lantianensis č. v. lantianský
Poddruh:	Homo e. pekinensis č. v. pekingský
Druh:	Homo ancestor
Druh:	Homo hedelbergensis
Druh:	Homo sapiens
Poddruh:	Homo sapiens neanderthalensis
Poddruh:	Homo sapiens sapiens

Vědecké názvy, které jsou jednotlivým taxonům přiřazovány jsou řízeny

Mezinárodním kódem zoologické nomenklatury The International Code of Zoological Nomenclature

Řídí:

1. Správné vytvoření vědeckých názvů podle pravidel binominální nomenklatury.
2. Rozhoduje o tom, který název bude oficiálně používán pokud dojde ke konfliktu mezi badateli a vytvoření několika vědeckých názvů jednoho taxonu.
3. Jak mají být uváděna vědecká jména ve vědecké literatuře.

Mezinárodní kód zoologické nomenklatury vydává pravidla pro řazení do taxonů a jejich pojmenování.

Ostatní oblasti spojené s klasifikací a popisem nových druhů, možné spory o zařazení do taxonů apod. podléhají široké vědecké diskusi. Jsou to oblasti:

definice a popis nových druhů, seskupování do taxonů v rámci systému a změny postavení taxonů v Linnéově hierarchii.

Vědecké třídění do systému je založeno na skupinách organismů, které svými znaky tvoří **standards pro jednotlivé skupiny v systému.**

Nový druh nebo jiný taxon, který má být zařazen musí s nimi být porovnán. Např. každá čeleď nebo podčeleď má tzv. **typový rod** a každý rod má **typový druh.**

Každý nový nález, který má být popsán a zařazen do systému musí být s typovým taxonem porovnán. Pokud se znaky shodují, může být do typového taxonu zařazen.

Speciální termíny a zkratky

Zkratky

sp. – species Homo sp.

Zkratka sp. znamená, že nález nelze zařadit přesně do druhu, ale jeho morfologie odpovídá typovému popisu rodu.

cf. – confer Homo cf. erectus

Zkratka cf. Indikuje, že nález patrně patří do druhu H. erectus.

s.s. – sensu stricto Australopithecus afarensis s.s.

Zkratka sensu stricto indikuje, že nález má znaky, které odpovídají typovému popisu taxonu.

s.l. – sensu lato Homo erectus s.l.

Zkratka sensu lato je užívána u vysoce variabilních skupin, které by v budoucnu mohly být rozděleny na více taxonů. Taková skupina se také nazývá hypodigma.

Holotyp – jediný nález, který slouží jako typový vzorek pro popsání nového druhu nebo poddruhu.

Paratyp – každý další nález patřící do typové série.

Druh je nejnižší úrovní zoologického systému. Pouze tento taxon je považován za přirozený a skutečný

Definice a popis druhu

definice biodruhu od Ernsta Mayra (1940): Skupina současně nebo potenciálně se křížících přírodních populací, které jsou reprodukčně izolovány od jiných druhů.

Simpson (1961) definuje tzv. evoluční druhy (vyvíjející se druhy) podle ní druh tvoří tzv. evoluční linii (od předků k potomkům táhnoucí se sekvence populací) vyvíjející se odděleně od ostatních s vlastní evoluční úlohou a tendencemi

Wiley (1978), definuje druh jako: vývojovou linii organismů od předka až po recentní populaci, která si zachovává svoji identitu od ostatních podobných vývojových linií, a má vlastní evoluční tendence a historii.

Všechny tyto definice druhu způsobují problém při aplikaci na vymřelé druhy.

Paleoantropologové operují s **morfospecies**, druhy které jsou definovány na základě morfologické nebo anatomické podobnosti. Pokud jsou druhy definovány na základě morfologie chrupu, hovoříme o **dentalspecies**.

Jiné definice druhu, které jsou aplikovatelné na fosilní druhy vymezují druhy jako **paleospecies** nebo **chronospecies**. Oba takovéto druhy označují časově po sobě následující druhy v jedné linii.

Třídění na základě studia morfologických znaků – definice paleospecies

Hierarchické třídění je založeno na jednoduchém, principu anatomické podobnosti.

Potíž je v tom, že ne všechny anatomické a morfologické podobnosti si jsou z vývojového hlediska rovny.

Některé anatomické znaky se vyskytují u více druhů, které vzešly ze stejného předka (a mohou být do jisté míry modifikovány).

Nazývají se **homologie nebo homologní znaky**. Tyto znaky jsou si podobné svou strukturou, ale nemusí plnit stejnou funkci.

Klasickým příkladem homologie je např. křídlo netopýra a ruka člověka. I když netopýří křídlo je adaptováno k letu, je vytvořeno ze stejných kostí jako lidská paže, která má ale již jinou funkci, je adaptována k manipulaci. Kostí skládající tyto končetiny se od sebe liší velikostí a tvarem.

Homologní znaky, které sdílejí blízce příbuzné taxony nazýváme **synapomorfní znaky** nebo také sdílené odvozené znaky.

Homologní znaky evolučně vzdálenějších skupin nazýváme **symplesiomorfní znaky** jsou to starobylé, ancestrální, sdílené znaky. Což znamená, že tyto znaky nejsou unikátními jen pro studovaný taxon, jsou frekventované u skupin, které mají společného předka, staré, zděděné po předcích. Mohou však být recentně modifikované a nést některé nové prvky, někdy je obtížné je díky recentní modifikaci rozeznat.

Odvozené znaky, které nesou jen členové určitého taxonu nazýváme **autapomorfní znaky**. Jsou to znaky nové, unikátní jen pro jediný taxon.

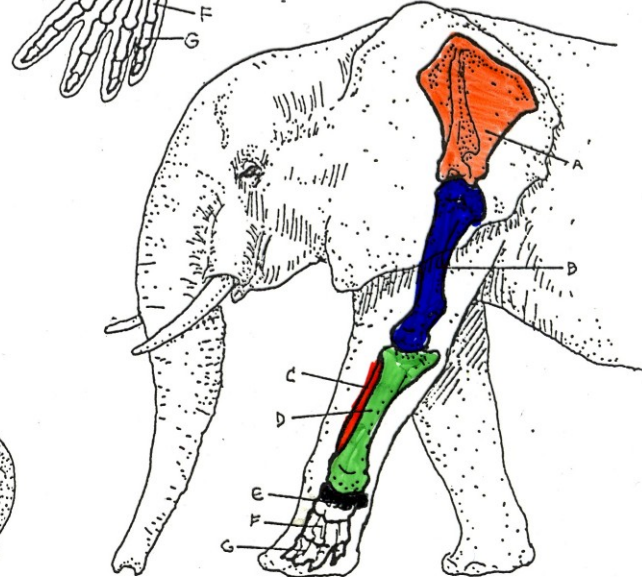
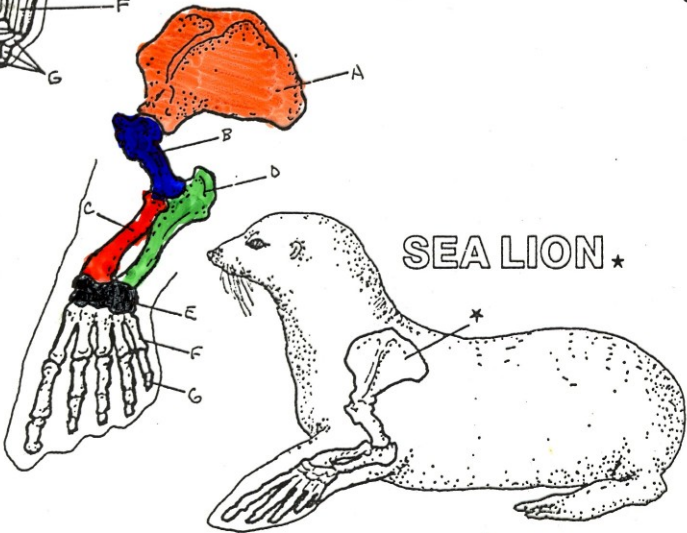
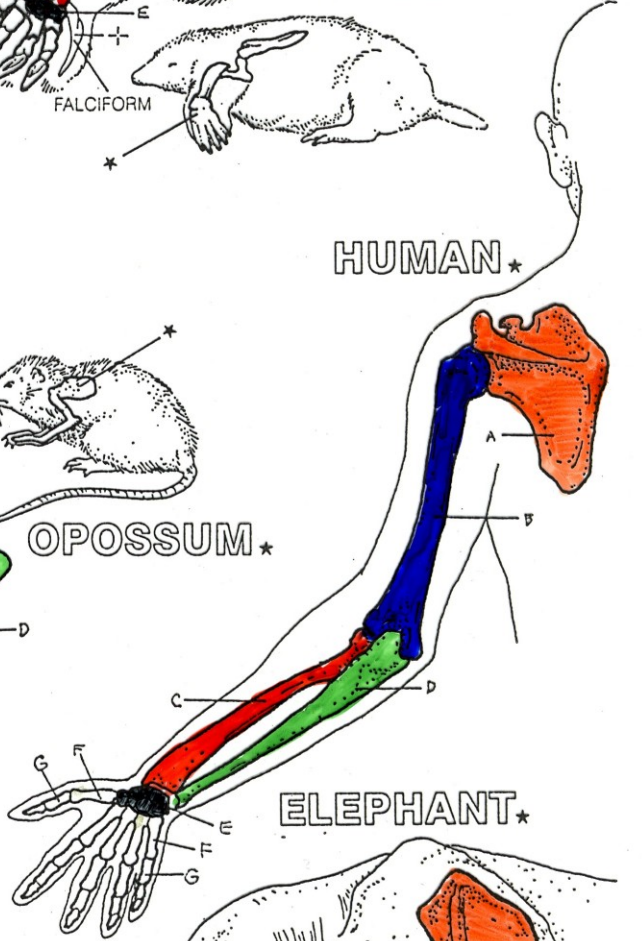
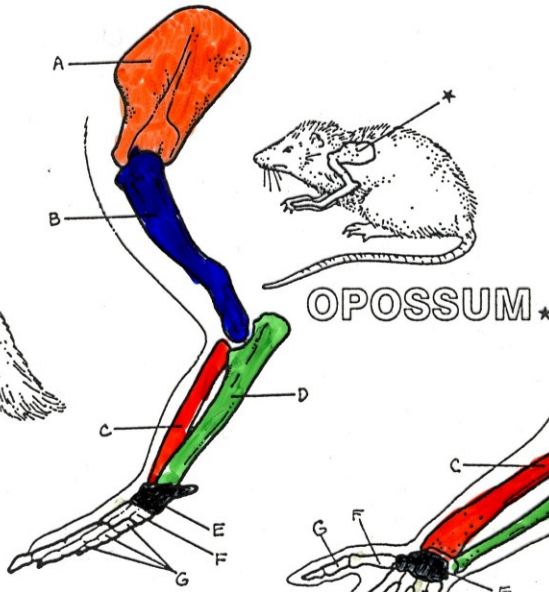
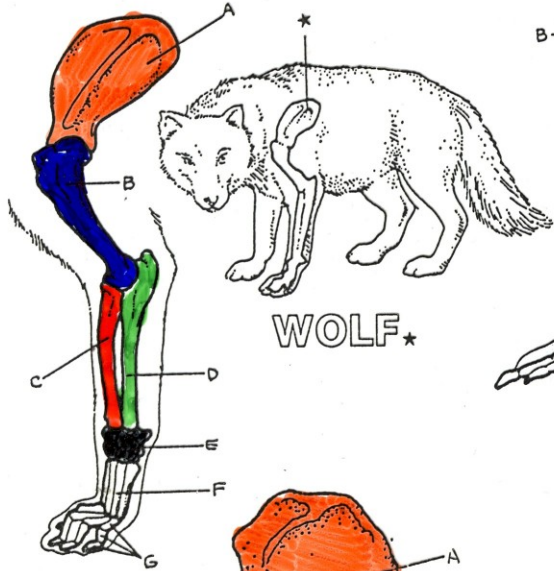
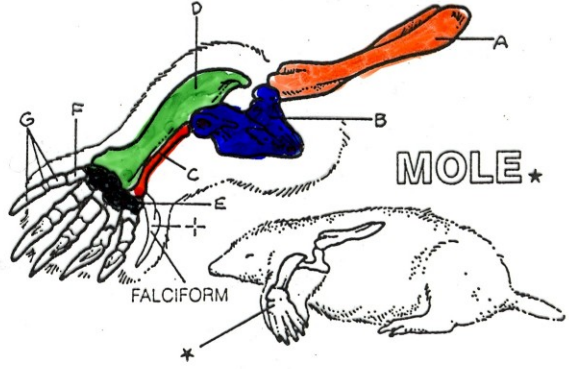
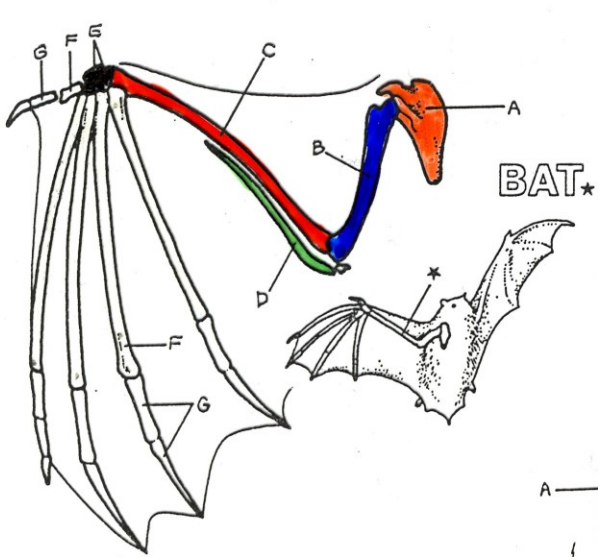
ADAPTIVE RADIATION: MAMMALIAN FORELIMBS*

Homologní znaky

SCAPULA^A
HUMERUS^B

RADIUS^C
ULNA^D

CARPALS (WRIST)^E
METACARPALS (HAND)^F
PHALANGES (FINGERS)^G

Některé anatomické znaky mohou být u živočichů podobné aniž by byly homologní.

Takovéto znaky jsou řazeny do kategorie tzv. homoplastických znaků.

Homoplastické znaky se podobají způsobem jejich využití živočichem, ale nejsou dědictvím po společném předku.

Homoplasie vychází z **paralelismu, konvergence nebo analogie.**

Paralelismus znamená vznik homoplastických znaků u druhů, které vznikly ze společného předka poměrně nedávno.

Konvergence znamená existenci znaků souběžně u vzdáleně příbuzných skupin živočichů.

Analogie znamená vývoj homoplastických znaků u velice vzdálených skupin, kde tyto znaky nemají žádný vztah ke společnému předku.

Příkladem analogie mohou být křídla netopýrů, ptáků a hmyzu. Jsou si podobné, protože slouží ke stejnému účelu. Strukturálně se od sebe velmi liší.

Za homoplastické znaky můžeme také považovat např. mimikry u hmyzu, které jsou projevem náhody, kdy napodobují tvarem, barvou tělo jiných živočichů.

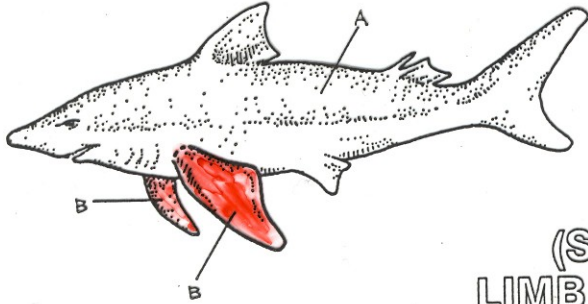
Vznik těchto znaků je dílem náhody, kdy se nezávisle na sobě vyvíjejí podobné znaky z různých příčin.

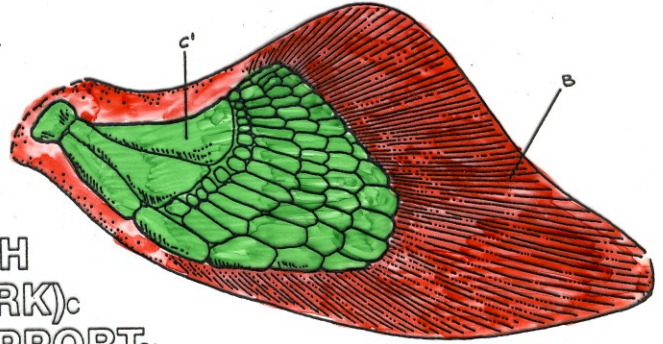
CONVERGENCE: THE SWIMMING NICHE*

Homoplastické znaky

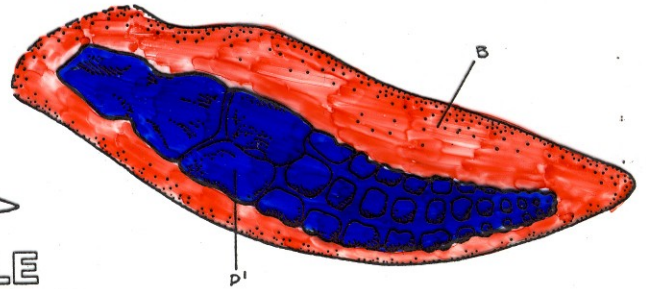
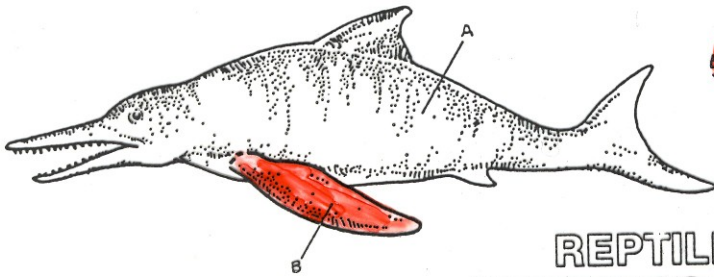
BODY SHAPE_A

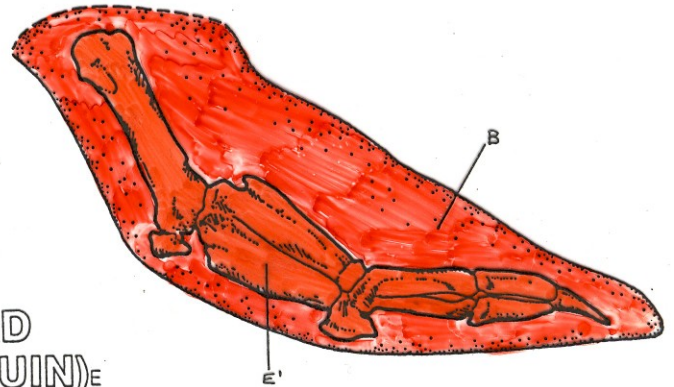
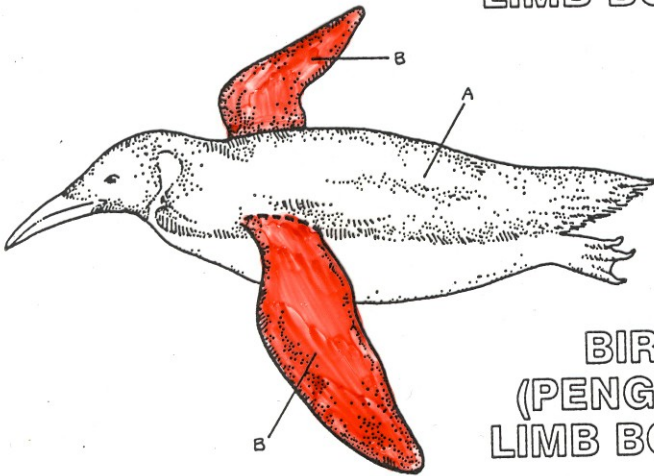
FORELIMB_B

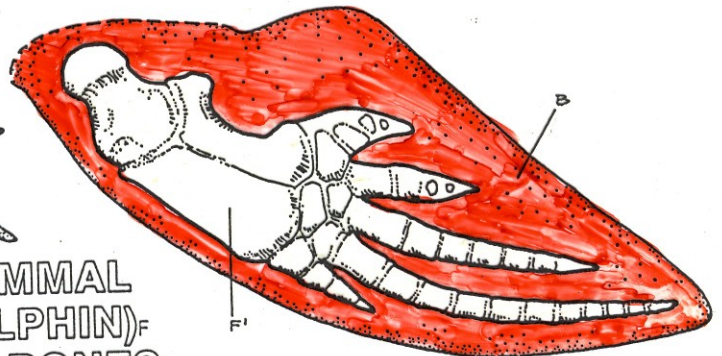
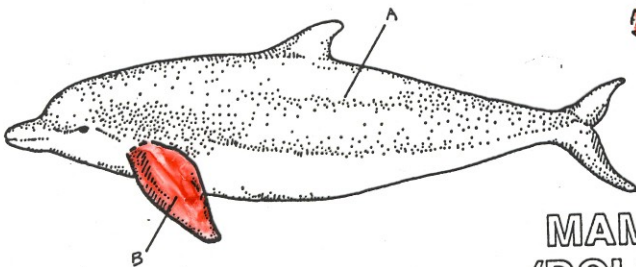
FISH
(SHARK)_C
LIMB SUPPORT_{C'}

REPTILE
(ICHTHYOSAUR)_D
LIMB BONES_{D'}

BIRD
(PENGUIN)_E
LIMB BONES_{E'}

MAMMAL
(DOLPHIN)_F
LIMB BONES_{F'}

Metodické přístupy v taxonomii

Fenetika – je založena na studiu adaptací organismu

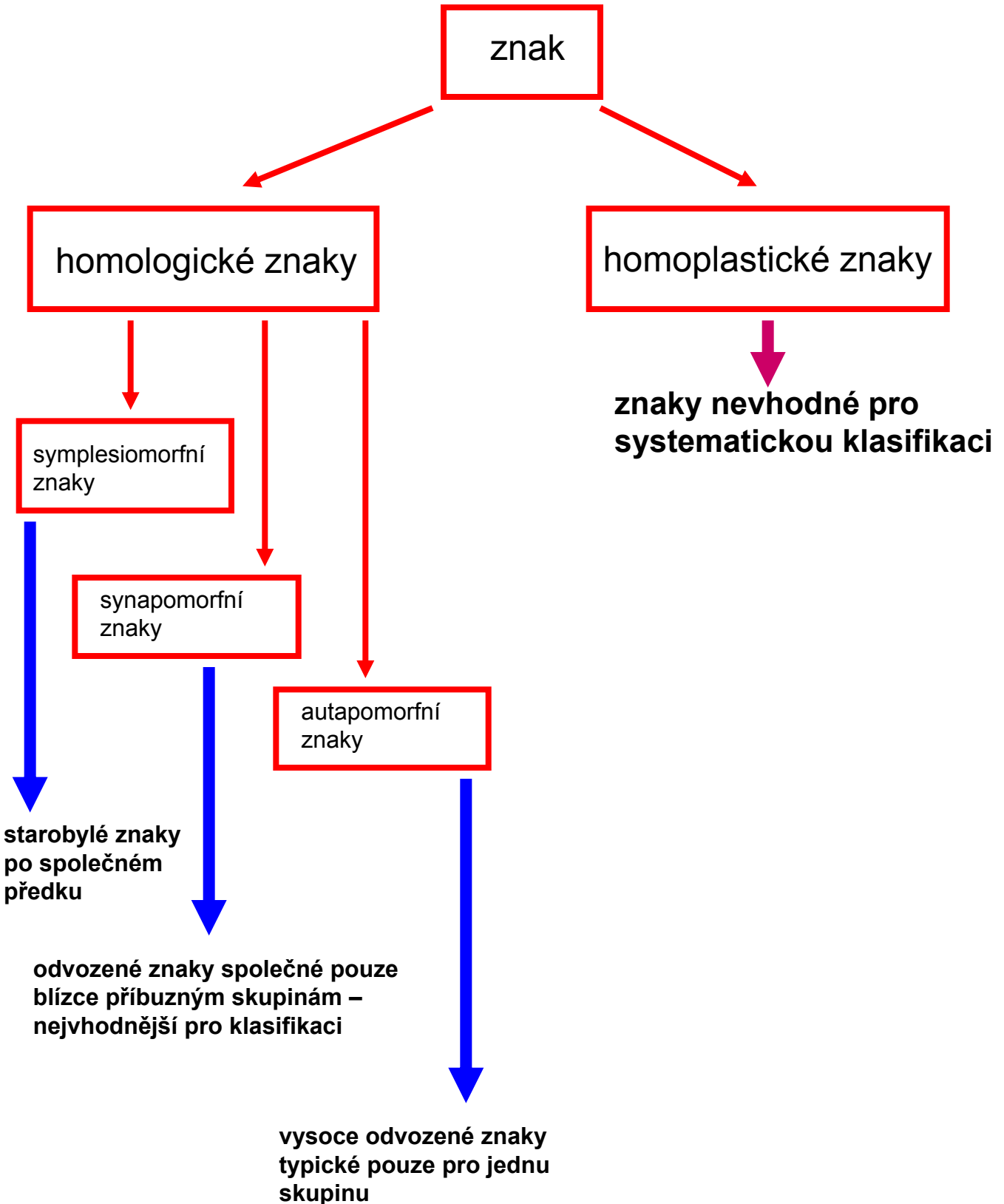
Evoluční taxonomie – kombinuje příbuznost a adaptace

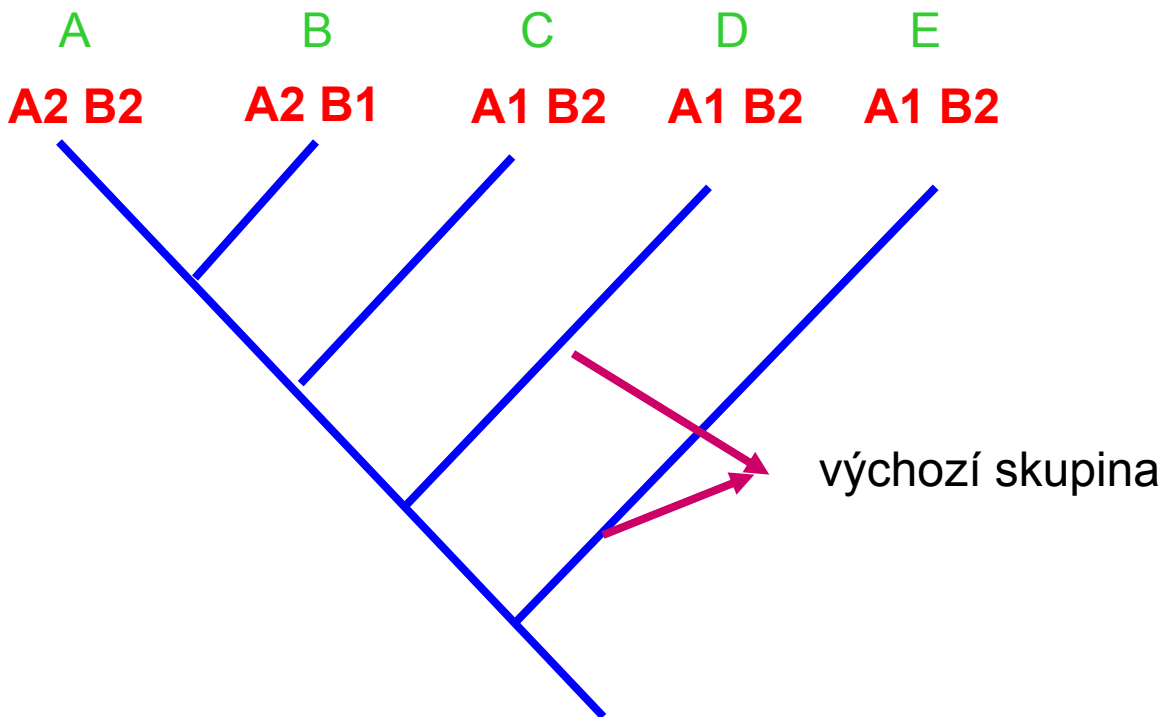
Kladistika – odráží jedině příbuznost – v současnosti
nejpoužívanější metoda klasifikace

Taxonomie na základě biochemických znaků

Molekulární taxonomie

Znaky homologické a homoplastické

Nejužívanějším způsobem, jak rozlišit synapomorfnní znaky od symplesiomorfnních je porovnání frekvencí výskytu jednotlivých znaků u několika blízce příbuzných taxonů.

Znak **A1** se vyskytuje častěji než znak **A2** – proto je primitivnější formou znaku **A**.

Znak **B2** je frekventovanější než znak **B1** – proto je primitivnější formou znaku **B**.

Druhy A a B jsou jediné, které sdílejí odvozený znak (nebo-li méně frekventovaný znak) A2 a proto je považujeme za nejpříbuznější ze všech.

C tento znak neobsahuje a proto jej považujeme za vzdálenější druh.

Druhy D a E tvoří výchozí skupinu.

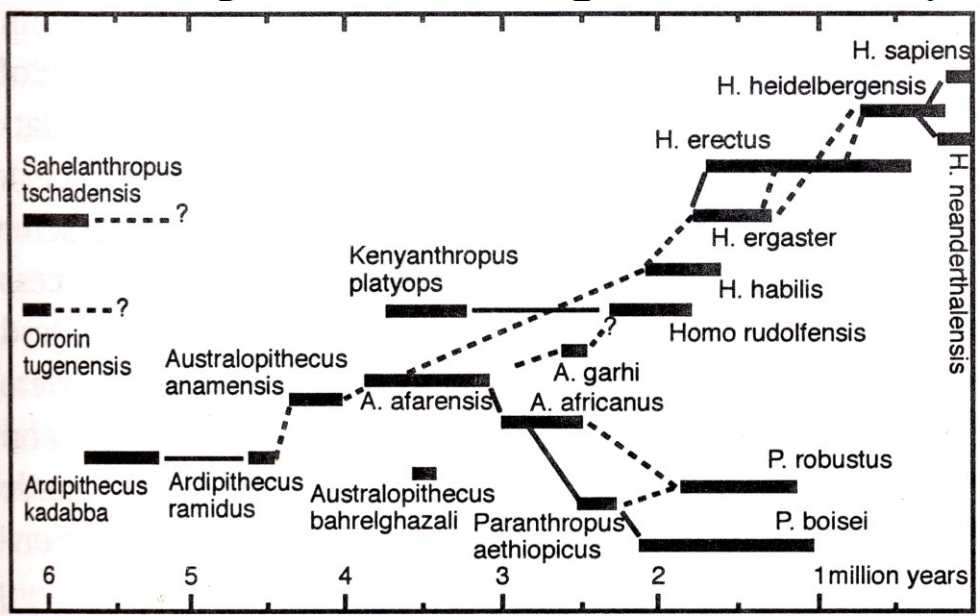
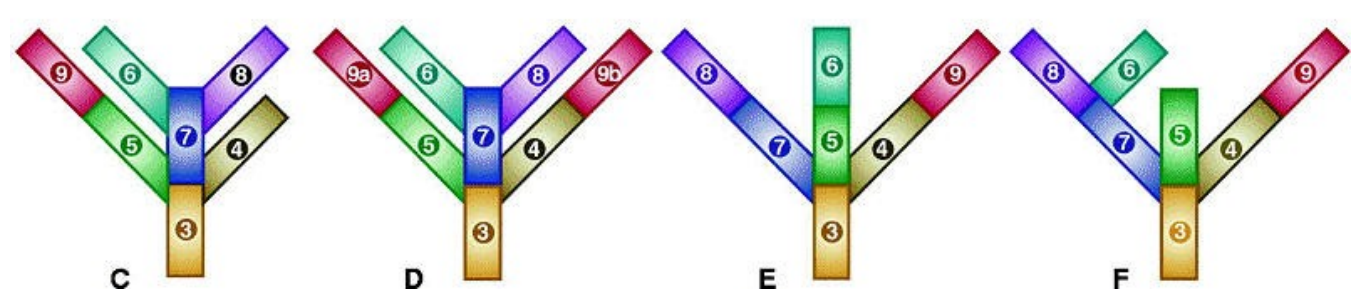
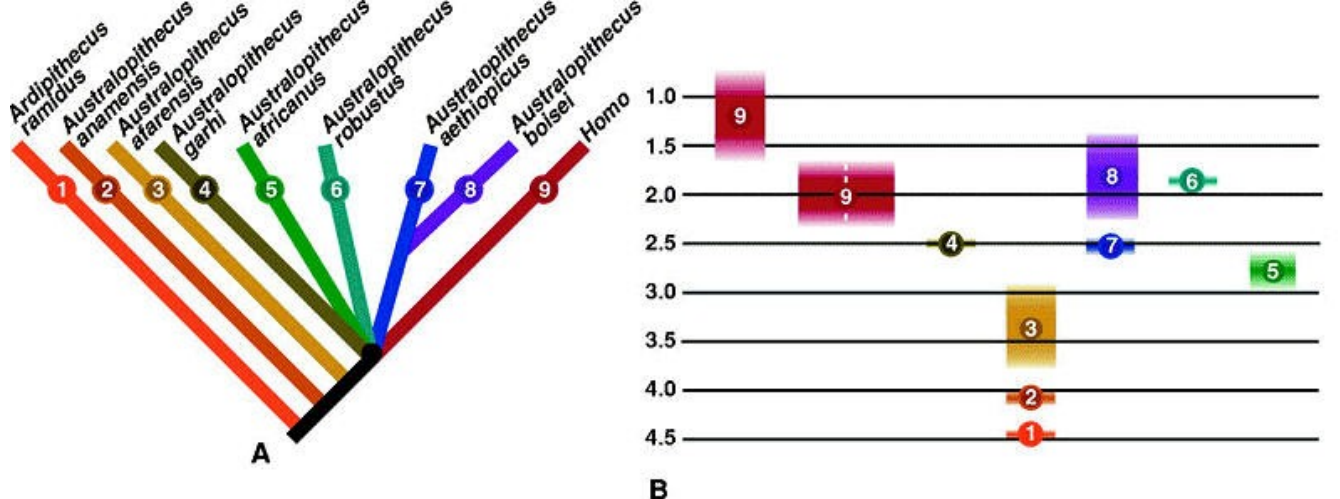
Můžeme konstatovat že znak A2 (synapomorfnní) zdědily druhy A a B po svém společném předku.

Znak B1 se objevuje pouze u jednoho druhu B a proto jej považujeme za autapomorfnní nebo také za znak, který se vyvinul pouze u tohoto druhu.

Znaky A1 a B2 jsou velmi rozšířené, proto je považujeme za symplesiomorfnní nebo-li sdílené primitivní znaky.

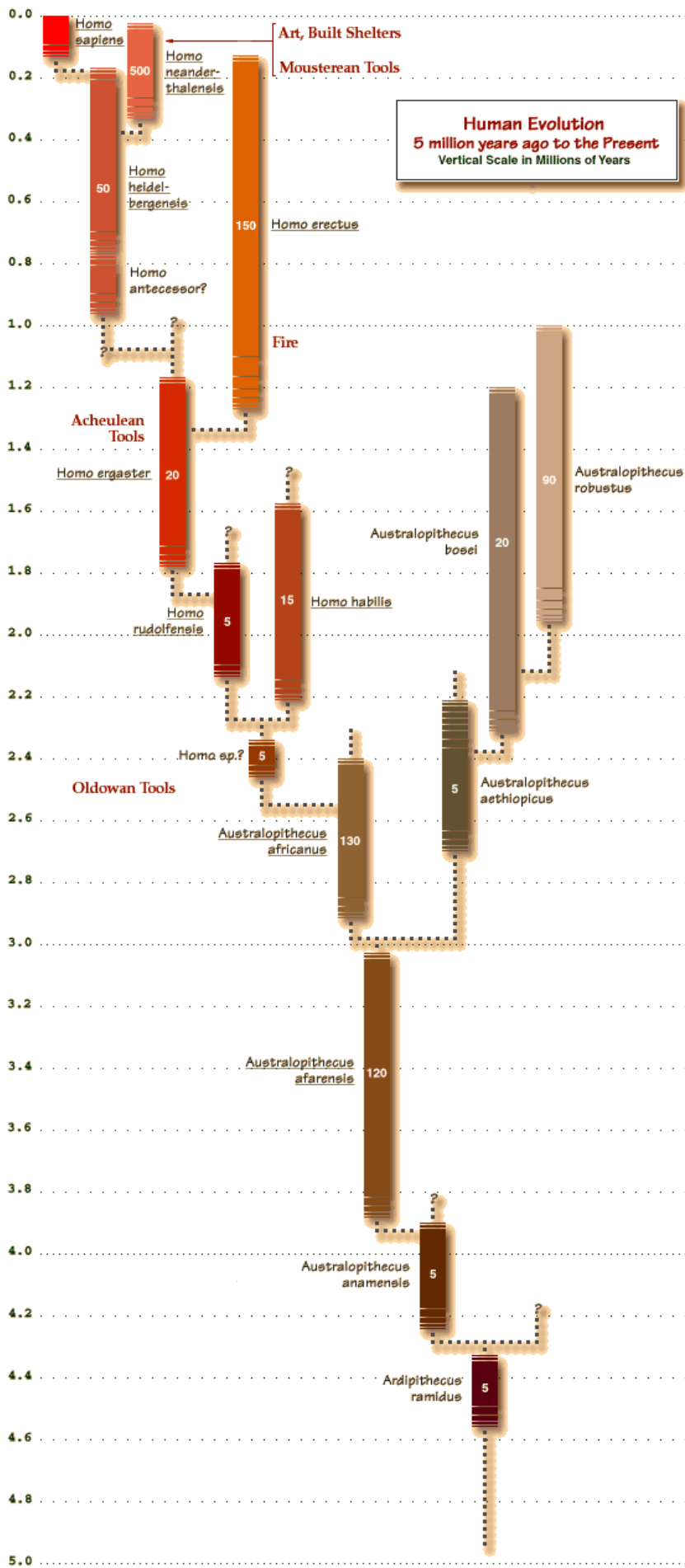
Proces zjišťování, která forma znaku nebo znak jsou primitivnější a která odvozenější, nazýváme **determinace polarity morfokliny**.

Rozdíl mezi klastrovými diagramy a vývojovými schémata (evolučními stromy).

Klastrový diagram, také zvaný kladogram, více vyjadřuje mezidruhové vztahy a je založen na analýze znaků. Neobsahuje informaci o čase a fosilní druhy jsou posuzovány stejně jako recentní druhy. Kladogram tudíž nevyjadřuje vztahy mezi předky a potomky nebo kdo je předkem koho. Proto lze jednoho kladogramu odvodit několik možných fylogenetických linií. Vztahy předků a potomků vyjadřují evoluční schémata, která jsou doplněna o časovou osu. Při paleoantropologické klasifikaci je nutné mít stále na paměti, že stáří fosilií, nemusí odpovídat době jejich objevení se na zemi, nebo počátku vývoje tohoto taxonu. Tyto druhy se mohly objevit mnohem dříve než jednotlivé fosilní nálezy, které máme k dispozici. Proto se vývojová schémata mohou s novými nálezy měnit.

Všechny taxony v kladistické taxonomii musí být **monofyletické**.
To znamená, že musí zahrnovat společného předka i z něho vzniklé taxony.

Naprosto nepřijatelné jsou pro monofilii **polyfyletické taxony** a **parafyletické taxony**.

Polyfyletický taxon nezahrnuje pouze jediného společného předka recentních taxonů (ale může obsahovat společné předky). Jedná se o taxon který vznikl ze dvou a více samostatných vývojových linií.

Parafyletický taxon je taxon, který nezahrnuje všechny dceřiné druhy, které se odštěpily od společného předka.

Přesnost kladistické analýzy je závislá na tom jak velké množství konvergencí bylo použito pro analýzu. Čím jich bylo méně, tím jsou výsledky přesnější.

Přehled postupu při kladistické analýze:

1. výběr znaků a druhů pro porovnávání,
2. vytvoření morfokliny,
3. polarizace morfokliny,
4. vytvoření kladogramu
5. vytvoření fylogenetického schématu.

Evoluční taxonomie byla velice oblíbená na konci 60. let. Je založená na tzv. **gradech** (dává dohromady organismy, které se nacházejí na stejném vývojovém stupni např. orangutan, šimpanz a gorila jsou řazeni dohromady).

Vychází z předpokladu, že klasifikace nemusí být vždy shodná s evoluční historií skupiny organismů, ale seskupuje k sobě organismy, které se sobě podobají anatomicky i chováním. Měla by odrážet jiné vlastnosti zahrnutých organismů než větvící se kladogram.

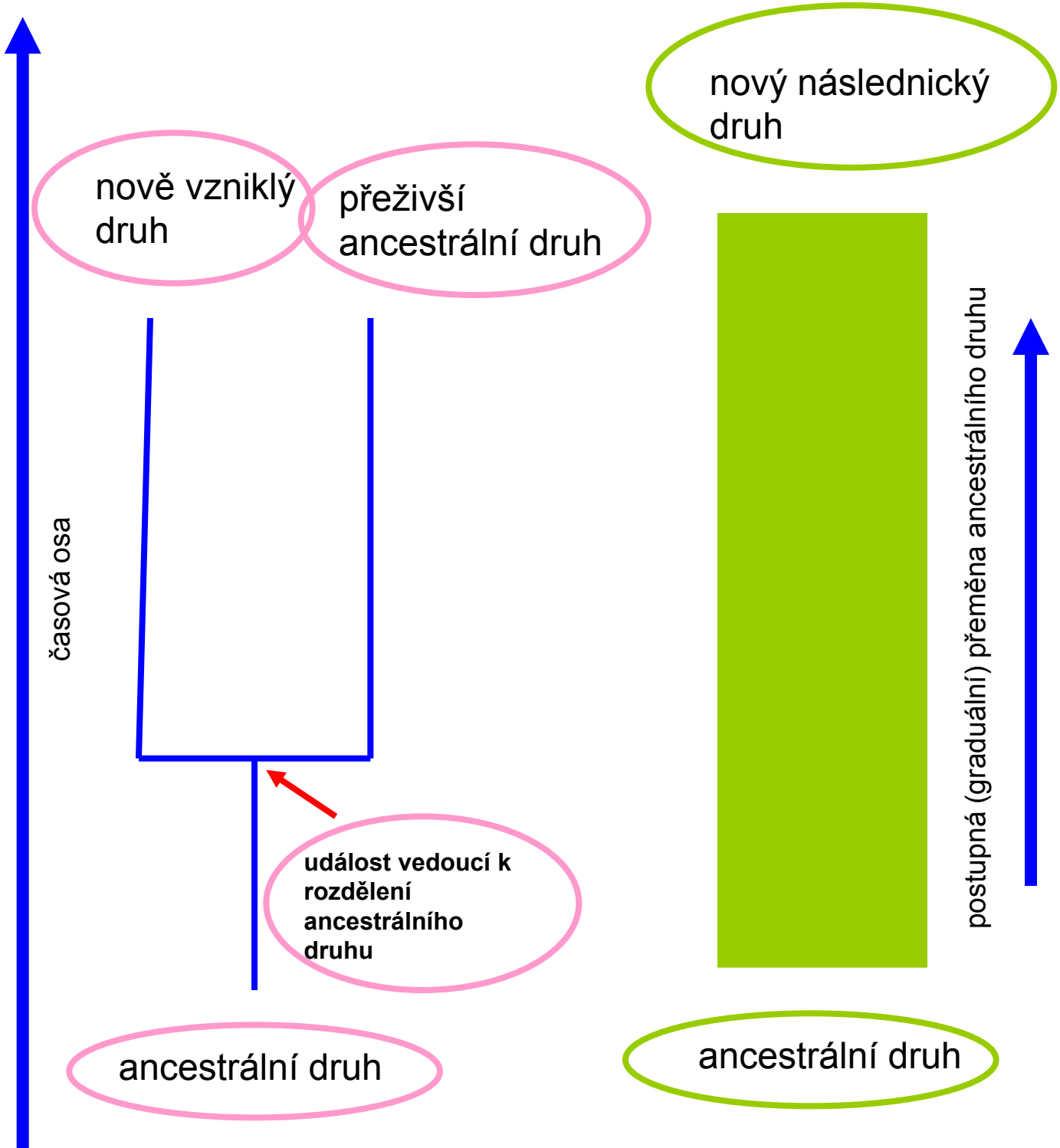
Tato klasifikace je založena na gradech (skupinách zvířat, kteří mají podobný stupeň organizace) a ne na kladech (skupinách zvířat se společným genetickým původem).

Správně rozeznává, že ne všechny znaky jsou pro třídění vhodné, ale zkušený evoluční biolog dokáže vhodné znaky rozeznat. Spolehlivé znaky mají větší váhu než znaky nevhodné, ty jsou z analýzy vyřazovány. Znaky posuzuje podle jejich podobnosti. Právě v tom tkví největší problém evoluční systematiky. Nemá definovanou metodu, pouze soubor jakýchsi pravidel, podle kterých se má při klasifikaci postupovat. Každý evoluční systematik se řídí svým citem pro evoluci, což je nevědecký přístup. Evoluční taxonomové se při studiu znaků řídí svým citem, čím je badatel zkušenější, tím dosahuje přesnějších výsledků. V evoluční systematice není výjimečná situace, kdy dva badatelé při studiu jedné skupiny, dospějí ke zcela jiným závěrům. Evoluční systematika zcela nezavrhuje kritérium monofyletismu ale považuje minimálně monofylii na úrovni rodu za dostačující. Polyfyletické a parafyletické taxony na vyšších úrovních jsou v této klasifikaci dovoleny.

Kladistický a gradualistický pohled na vývoj druhu

Kladogeneze

Anageneze

Fenetika je dalším z přístupů ke klasifikaci organismů.

Fenetici uznávají, že ne všechny znaky jsou stejně hodnotné a tento problém řeší tím, že při klasifikaci používají velké množství znaků. Předpokládají, že málo hodnotné znaky mají nižší frekvenci a jsou poměrně vzácné. Pokud tedy použijí velké množství znaků, zmenší nebo dokonce vyloučí tak vliv nehodnotných znaků, protože těch hodnotných je většina a tyto znaky podpoří jejich závěr.

Fenetika má dobře definovanou metodologii. Zde na rozdíl od evoluční taxonomie nehraje roli zkušenost badatele a výsledky, ke kterým dojdou nezávisle dva vědci musí být stejné. Měřítkem přesnosti je zde počet znaků. Čím je použito větší množství znaků, tím jsou získány přesnější výsledky.

Fenetika se od evoluční systematiky odlišuje už v tom faktu, že její přístup ke klasifikaci je vědecký. Má precizně vypracovanou metodologii.

I zde existuje několik problémů: znaky, které nemají z taxonomického hlediska váhu nejsou vzácné. To má za následek, že výsledky fenetické analýzy mohou být považovány za správné pouze v případě, že víme které znaky byly ke klasifikaci použity. Jiný badatel, který by použil jiné znaky dojde k jiným závěrům. Pokud spojíme dohromady všechny znaky, které byly v obou případech použity získáme zase třetí výsledek.

Nejsou zde definována pravidla jak si vybrat z několika zcela odlišných závěrů.

Kromě anatomických podobností je možné evoluční vztahy mezi jednotlivými skupinami lze zjistit prostřednictvím analýzy genetického materiálu

TABLE 6-4

Počty chromozomů u některých skupin primátů

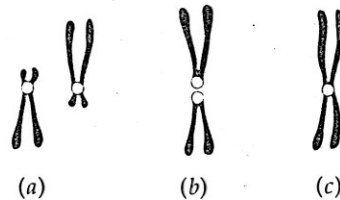
PRIMATE	FAMILY	CHROMOSOME NUMBER
Night monkey	Cebidae	54
Spider monkey	Cebidae	34
Capuchin monkey	Cebidae	54
Woolly monkey	Cebidae	62
Squirrel monkey	Cebidae	44
Common marmoset	Callitrichidae	46
Red-crowned mangabey	Cercopithecidae	42
Vervet monkey	Cercopithecidae	60
Patas monkey	Cercopithecidae	54
Rhesus monkey	Cercopithecidae	42
Baboon	Cercopithecidae	42
Indian langur	Cercopithecidae	44
White-handed gibbon	Hylobatidae	44
Crested gibbon	Hylobatidae	52
Siamang	Hylobatidae	50
Orangutan	Pongidae	48
Gorilla	Panidae	48
Chimpanzee	Panidae	48
Human	Hominidae	46

Source: T. C. Hsu and K. Penirschke, *Atlas of Mammalian Chromosomes*, vol. 10 (Berlin: Springer, 1977), pt. 4.

Variabilita v pořadí aminokyselin v alfa-globinovém řetězci hemoglobinu

	8	12	15	19	21	23	53	57	67	68	71	73	78	111	113	118	129
Předek primátů	Thr	Ala	Gly	Gly	Ala	Asp	Ala	Ala	Thr	Asn	Ala	Val	Ser	Ser	His	Asp	Leu
Předek Anthropoidů	-	-	-	-	-	-	-	Gly	-	-	-	-	Asn	Ala	-	-	-
Nártoun	-	-	Asp	-	-	-	Ser	Gly	-	Thr	Gly	Ile	Asn	Cys	-	-	Val
Malpa kapucínská	-	Thr	-	-	-	-	-	Gly	Ser	-	-	-	Asn	Ala	-	-	-
Makak rhesus	Ser	-	-	-	-	Glu	-	Leu	Gly	Leu	Gly	-	Asn	Ala	Leu	Glu	-
Homo sapiens	-	-	-	Ala	-	Glu	-	Gly	-	-	-	-	Asn	Ala	Leu	Glu	-

Evoluce lidského chromozomu 2

Předpokládá se, že chromozom 2 člověka vznikl spojením dvou malých ancestrálních chromozomů.

a- oba ancestrální chromozomy, b – odlomení krátkých ramének chromozomů, c – spojení centromer a vznik nového chromozomu

Rozdíly v sekvencích aminokyselin v lidských a šimpanzích bílkovinách

Bílkovina	rozdíly v počtu aminokyselin	počet aminokyselin v bílkovině
Fibrinopeptidy A a B	0	30
Cytochrom c	0	104
Lysozym	0	130
Hemoglobin alfa	0	141
Hemoglobin beta	0	146
Hemoglobin A gama	0	146
Hemoglobin C gama	0	146
Hemoglobin delta	1	146
Myoglobin	1	153
Uhličitá anhydráza	3	264
Sérový albumin	6	580
Transferin	8	647
celkem	19	2633

99,3% peptidických řetězců je identických

Čas

Fylogenetické
schéma
živočichů
vytvořené na
základě studia
kombinací
aminokyselin v
řetězcích 6
bílkovin

Izolace mitochondriální DNA u Neandertálců a srovnání s lidskou mt DNA

1997 – Neandertal - Pääbo a kol. 1997

2000 – Mezimajskaja - Ovichinikov 2000

–Vindija - Krings a kol. 2000

2004 – Vindija, Engis, La-Chapelle-aux-Saints – Serre a kol. 2004

Srovnávací mladopaleolitické vzorky Mladeč, Kromaňon, Abri Pataud, La Madeleine

Neandertálská mtDNA se od lidské liší v 202 nukleotidech

Pokusy o izolaci mitochondriální DNA z neandertálských nálezů z Německa, Ruska, Chorvatska a Francie ukázaly že neandertálci měli mt DNA navzájem mnohem podobnější než mají současní lidé.

Tyto sekvence se lišily od sekvencí mtDNA mladopaleolitického člověka. Žádný z mladopaleolitických vzorků neobsahoval neandertálské sekvence.

Výsledky genetických výzkumů neandertálců však nedaly jasnou odpověď na otázku, jestli neandertálci přispěli svou DNA do genomu současného člověka.

Rozdíl od mtDNA moderního člověka mohl být způsoben vlivem genetického driftu. Neandertálci mohli mít sekvence mtDNA podobné člověku, tyto sekvence mohly být poškozeny kontaminacemi při izolaci DNA z fosilního materiálu. Na základě srovnávacích analýz tedy nepředpokládáme rozsáhlé míšení neandertálců a mladopaleolitického Homo sapiens sapiens, ale míšení lidí a neandertálců v menším rozsahu nevyklučujeme.

Diskuse o klasifikaci neandertálců: H.sapiens neanderthalensis x H. neanderthalensis stále trvá.

Žena z jeskyně Děnisova

V dubnu 2010 mezinárodní skupina badatelů z Ústavu Maxe Plancka v Německu, Rakouska, USA a Ruska oznámili novinku. V létě 2008 byl v Děnisově jeskyni v pohoří Altaj na Sibíři. Byla zkoumána mtDNA z jednoho článku prstu ženy, datované na 30 000–48 000 let B.P. Ukázalo se, že se jedná o člověka, který měl asi před 1 mil. let společné předky s neandertálci a moderními sapienty. Autoři výzkumu tvrdí, že se jedná o vymřelý druh člověka. Kosterní pozůstatky nazvali žena X. **Neandertálská mtDNA se od lidské liší v 202 nukleotidech, a mtDNA ženy X se liší v 385 nukleotidech (srovnání se 6 neandertálci, 54 moderními lidmi a 1 mladopaleolitickým nálezem).**

Antropologové jsou v přijetí tohoto výsledku zatím skeptičtí. Bude třeba dalších výzkumů než bude tento poznatek oficiálně uznán a bude zjištěno o jaký druh člověka se vlastně jedná.